

Kutu 2.6

Türkiye’de Ücret Dağılımı ve Ücretlerin Enflasyona Etkisi

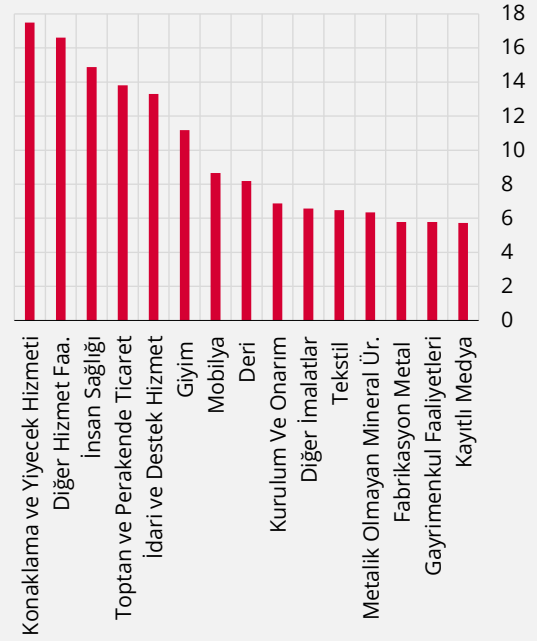
Türkiye’de ücret gelişmeleri açısından izlenen en önemli göstergelerden biri asgari ücrettir. Asgari ücret, talebin yanı sıra büyük ölçüde maliyet kanalıyla enflasyonu etkilemektedir. Ayrıca, özel sektör ücret artışları için de referans niteliğindedir. Bu kutuda asgari ücretlilerin sektörel dağılımına dair durum tespiti ile ücretlerin enflasyona etkisi tartışılmaktadır.

Türkiye’de ücret dağılımınının genel resmini çizmek için Hanehalkı İşgücü Anketi (HİA) mikro verileri kullanılarak ücretli ve yevmiyeli çalışanlar incelenmiştir. HİA’da, kişilere geçen ay içinde esas işinden elde ettiği toplam net nakdi gelir (dönemsel olarak elde edilen ikramiye, prim vb. gelirlerden aya düşen miktar dâhil) sorulmaktadır.

Tablo 1: Seçilmiş Sektörlere Göre Asgari Ücret ve Altı Çalışanların Oranı ve Emek Yoğunluğu (% , 2017-2019 Ortalama)

	Asgari Ücret ve Altı Çalışan*	Personel Maliyeti/ Üretim Değeri
Tarım Dışı Sektörler	42,8	13,0
Sanayi	50,0	8,9
İmalat Sanayi	51,7	9,4
Tekstil	58,9	11,0
Giyim	72,2	15,5
Deri	67,1	12,2
Mobilya İmalatı	54,4	15,9
Gıda	64,7	7,8
Petrol**	19,4	-
Taşıt	24,0	7,1
Diğer Ulaşım	18,7	13,4
İnşaat	53,9	9,1
Hizmetler	39,1	20,4
Toptan ve Per.Ticaret	63,8	21,6
Ulaştırma ve Depolama	45,3	12,2
Konak. Yiyecek Hizmeti	71,6	24,4
Kamu Yönetimi**	5,1	-
Eğitim	9,3	53,1
Finans Sigorta**	11,8	-

Grafik 1: Asgari Ücrete Duyarlılık (Personel Maliyeti/Üretim x Asgari Ücret ve Altı Çalışanlar, %, 2017-2019 Ortalama)

Kaynak: TCMB, TÜİK HİA Mikro Veri 2017-2019, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri 2017-2019.

* Veriler meslek ve sektör düzeyinde filtrelenerek oluşturulmuştur. Asgari ücretin % 10 alt ve üst komşuluğunda çalışanlar asgari ücretli, asgari ücretin %10 alt komşuluğundan düşük ücretle çalışanlar ise asgari ücret altı ücretli kabul edilmiştir.

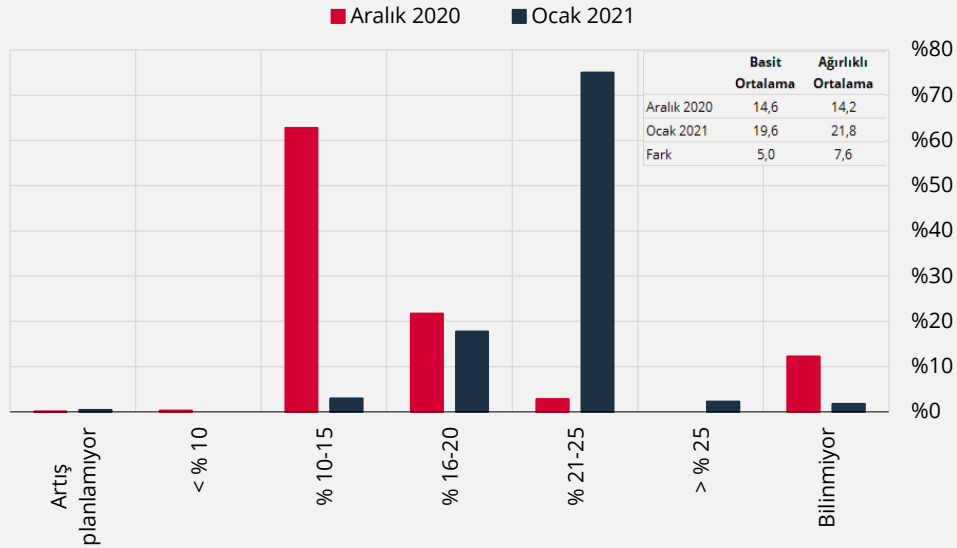
** Personel Maliyeti/ Üretim değeri veri bulunmaması nedeniyle hesaplanamamıştır.

Bu soruya verilen yanıtlar 2017, 2018 ve 2019 yılları için incelendiğinde, tarım dışı sektörlerde çalışan ücretlilerin yaklaşık yüzde 42,8’i asgari ücretli ve altı çalışanlardan oluşmaktadır (Tablo 1). Bu oran sanayi sektöründe yüzde 50,0; inşaatta yüzde 53,9; hizmetlerde ise yüzde 39,1 olarak hesaplanmıştır. Hizmet sektöründe asgari ücret ve altı çalışan oranı diğer ana sektörlerle göre daha düşük görünmekle birlikte, alt kalemler itibarıyla önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Örneğin, konaklama ve yiyecek hizmetlerinde bu oran yüzde 72’ye ulaşmakta, benzer biçimde toptan ve perakende ticaret sektöründe yüzde 64 ile yüksek bir pay izlenmektedir. Diğer taraftan, kamu hizmetleri, eğitim, finans-sigorta ile bilgi-iletişim hizmetlerinde gibi sektörler hizmet sektörünün toplam payını sınırlandırmaktadır. İmalat sanayinde asgari ücretli ve altı çalışanlar incelendiğinde ise giyim, tekstil, gıda ve deri sektörlerinde asgari ücret ve altı çalışanların oranı daha yüksektir.

Maliyet yönlü olası enflasyon baskıları değerlendirilirken asgari ücrete hassasiyet konusunda dikkat edilmesi gereken bir diğer husus sektörlerin emek yoğunluk derecesidir. Emek yoğunluğu göstergesi olarak TÜİK Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri verilerinden personel maliyeti/üretim oranı hesaplanmıştır (Tablo 1). Daha sonrasında ise asgari ücrete duyarlılığı göstermek için asgari ücretli payı ile personel maliyeti/üretim oranı çarpılarak bir oran oluşturulmuştur. Buna göre Türkiye’de asgari ücrete en duyarlı sektörler; konaklama ve yiyecek hizmeti, diğer hizmet faaliyetleri, insan sağlığı hizmetleri, toptan ve perakende ticaret, idari ve destek hizmet faaliyetleri, giyim, mobilya ve deri sektörleri olarak belirmektedir (Grafik 1).

Asgari ücret, ekonomi geneli ücret artışları için önemli bir referans niteliğindedir.¹ Asgari ücretin yanı sıra geçmiş dönem enflasyonu ve ekonominin döngüsel durumu tarım dışı sektör ücret artışları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Coşar ve Yavuz, 2018). Saha görüşmelerine göre, firmalar 2021 yılı için plânladığı ücret artışlarını, asgari ücretin belirlenmesini takiben yukarı yönde güncellemiştir (Grafik 2). Görüşme yapılan firmalar çalışan sayısı ile ağırlıklandırıldığında, Aralık ayında yüzde 14,2 olarak belirtilen ortalama ücret artış oranı, Ocak ayında yüzde 21,8’e yükselmiştir.

Grafik 2: Çalışan Sayısına Göre Ağırlıklandırılmış Ücret Artış Planları (%)

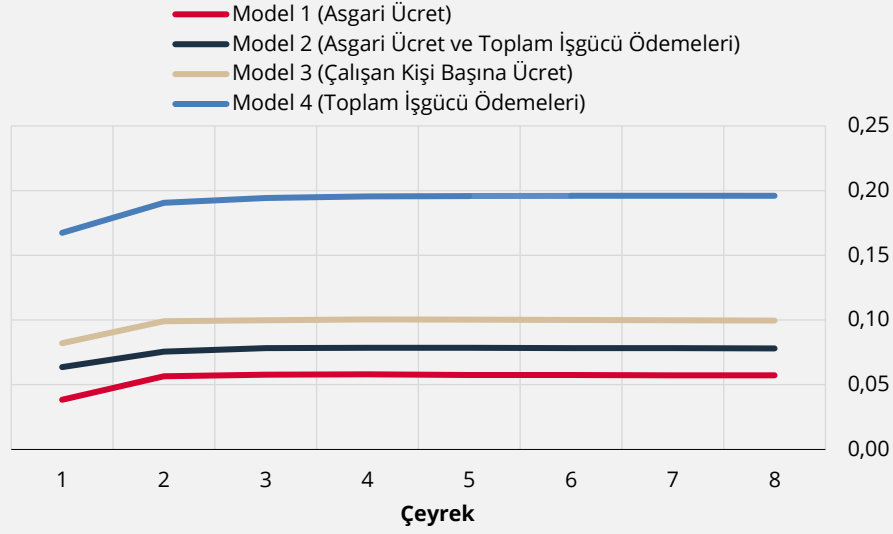

Kaynak: TCMB.

Ücret artışlarının enflasyona olası yansımalarını değerlendirmek amacıyla, farklı ücret tanımları altında Bayeşçi VAR modelleriyle etki-tepki analizleri yapılmaktadır. 2005 sonrası dönem için çeyreklik bazda tahmin edilen modeller, sırasıyla Brent tipi petrol fiyatı (\$), ABD doları cinsinden ithalat fiyatları, döviz kuru sepeti ($0,5 \cdot \text{ABD doları} + 0,5 \cdot \text{Euro}$), GSYİH büyümesi, üretici fiyatları, gelecek 12 aylık döneme ilişkin tüketici enflasyon beklentisi, ücret ile işlenmemiş gıda ve alkol-tütün dışı tüketici fiyatları (D endeksi) değişkenlerinden oluşmaktadır. Bu model yapısı altında farklı ücret tanımları kullanılarak dört farklı model tahmin edilmiştir. Grafik 3’de yüzde 1’lik pozitif ücret şokunun tüketici enflasyonu üzerindeki birikimli etkisi sunulmuştur. Ücret tanımı olarak Model 1’de net asgari ücret, Model 2’de net asgari ücrete ek olarak gelir yöntemiyle milli gelir hesaplarından toplam işgücü ödemeleri, Model 3’te işgücü girdi endekslerinden çalışan kişi başına ücret ve Model 4’te toplam işgücü ödemeleri kullanılmıştır. Her bir modelde aynı zamanda dışsal değişkenler olarak küresel risk göstergesi (EMBI-global) ve vergi değişimlerinin enflasyona etkisine yönelik olarak oluşturulan değişken yer almıştır.

¹ Başkaya ve Özmen (2013) çalışması asgari ücretin işveren maliyetindeki artışın kalifiye olmayan işçi istihdamına daha fazla yer veren sektörlerde üretici fiyatlarını daha fazla arttırdığını bulgulamaktadır. Benzer şekilde, Gürçihan Yüncüler ve Yüncüler (2016) çalışmasına göre asgari ücret artışı, kayıt dışı çalışanların ücretlerini ve ücret dağılımında asgari ücretin iki katına kadar olan ücretleri etkileyebilmektedir.

Grafik 3: Yüzde 1'lik Ücret Şokunun Tüketici Enflasyonuna Birikimli Etkisi (Medyan Etki, % Puan)

Kaynak: TCMB.

Medyan tepkilere dayanan temel bulgular şöyle özetlenebilir: Nominal asgari ücrete gelen yüzde 1'lik pozitif bir şok bir yıl sonunda tüketici enflasyonunu 0,06 ila 0,08 puan civarında yükseltmekte; etki büyük ölçüde iki çeyrek içerisinde tamamlanmaktadır. Çalışan kişi başına ücret tanımı esas alındığında yüzde 1'lik ücret şokuna enflasyonun verdiği tepki ise 0,10 puan civarında tahmin edilmektedir. Analiz, ücret ve istihdam etkisini birlikte içeren toplam işgücü ödemeleri üzerinden yapıldığında, 1 puanlık pozitif şokun tüketici enflasyonunu bir yıl sonunda 0,2 puan artırdığı izlenmektedir.

Ücret-enflasyon ilişkisine dair tahminlere ilişkin belirsizliğin görece yüksek olması, politika çıkarımlarında bulunurken temkinli bir duruş gerektirmektedir. Salgın dönemindeki sektörel ayrışmalar, istihdam ve çalışılan saat arasındaki belirgin farklılaşmalar, işten çıkarma yasakları ve kısa çalışma ödeneği uygulaması, enflasyon üzerindeki ücret kaynaklı etkilerin ölçümünü zorlaştırmaktadır. Salgından en olumsuz etkilenen ve aynı zamanda asgari ücrete duyarlılığın yüksek olduğu konaklama hizmetleri ve giyim kalemlerinde enflasyon görece düşük seyretmektedir. Bu ve benzeri sektörlerde salgın dönemine özgü talep koşulları maliyet geçişkenliğini sınırlasa da, geçtiğimiz yılın Mayıs ve Haziran aylarında olduğu gibi açılmayı takiben özellikle hizmet sektörlerinde birim maliyet kaynaklı baskılar etkili olabilecektir. Giyim sektöründe ise ilerleyen süreçte turizm görünümüne bağlı olarak artan maliyetlerin fiyatlara yansıtılma olasılığı enflasyon görünümü üzerindeki önemli risk unsurlarından biridir. Sonuç olarak, asgari ücret artışının ekonomi genelinde ücret artışları için önemli bir referans olduğu dikkate alındığında, yakın dönemdeki gelişmeler 2021 yılında öngörülen dezenflasyon sürecini olumsuz etkileyebilecek bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Başkaya, Y. S., ve Özmen, M. U. (2013). Türkiye'de Asgari Ücret-ÜFE Enflasyonu İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Analiz. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Ekonomi Notu, No. 13/23.
- Erdoğan Coşar E. ve Yavuz A. Arzu (2019). Türkiye'de Ücret Dinamikleri, TCMB Blog, Şubat 2019.
- Gürcihan Yüncüler, H. B., ve Yüncüler Ç. (2016). Asgari Ücretin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkisi. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Çalışma Tebliği, No. 16/14.